EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 19.6.2024
COM(2024) 615 final

Soovitus:

NÕUKOGU SOOVITUS

Leedu majandus-, sotsiaal-, tööhõive-, struktuuri- ja eelarvepoliitika kohta

{SWD(2024) 600 final} - {SWD(2024) 615 final}

Soovitus:

NÕUKOGU SOOVITUS

Leedu majandus-, sotsiaal-, tööhõive-, struktuuri- ja eelarvepoliitika kohta

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 121 lõiget 2 ja artikli 148 lõiget 4,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1466/97,[1] eriti selle artikli 3 lõiget 3,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitust,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi resolutsioone,

võttes arvesse Euroopa Ülemkogu järeldusi,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust,

võttes arvesse majandus- ja rahanduskomitee arvamust,

võttes arvesse sotsiaalkaitsekomitee arvamust,

võttes arvesse majanduspoliitika komitee arvamust

ning arvestades järgmist:

(1) 19. veebruaril 2021 jõustus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/241,[2] millega loodi taaste- ja vastupidavusrahastu. Taaste- ja vastupidavusrahastust antakse liikmesriikidele rahalist toetust reformide ja investeeringute elluviimiseks ning sellega kaasneb ELi rahastatav fiskaalne impulss. Kooskõlas Euroopa poolaasta prioriteetidega aitab see kaasa majanduslikule ja sotsiaalsele taastumisele ning kestlike reformide ja investeeringute tegemisele, et eelkõige edendada rohe- ja digipööret ning muuta liikmesriikide majandus vastupidavamaks. Samuti aitab see tugevdada riigi rahandust ning hoogustada majanduskasvu ja töökohtade loomist keskpikas ja pikas perspektiivis, parandada territoriaalset ühtekuuluvust ELis ja toetada Euroopa sotsiaalõiguste samba jätkuvat rakendamist.

(2) 27. veebruaril 2023 vastu võetud REPowerEU määruse[3] eesmärk on järk-järgult kaotada ELi sõltuvus Venemaa fossiilkütuste impordist. See aitaks saavutada energiajulgeoleku ja mitmekesistada liidu energiavarustust ning edendada samal ajal taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu, energiasalvestusvõimsust ja

---

1 ELT L 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj

2 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

3 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. veebruari 2023. aasta määrus (EL) 2023/435, millega muudetakse määrust (EL) 2021/241 riiklike taaste- ja vastupidavuskavade REPowerEU peatükkide osas ning määrusi (EL) nr 1303/2013, (EL) 2021/1060 ja (EL) 2021/1755 ning direktiivi 2003/87/EÜ (ELT L 63, 28.2.2023, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

energiatõhusust. Leedu lisas oma riiklikusse taaste- ja vastupidavuskavasse uue REPowerEU peatüki, et rahastada olulisi reforme ja investeeringuid, mis aitavad saavutada REPowerEU eesmärke.

(3) Komisjon avaldas 16. märtsil 2023 ka teatise „ELi pikaajaline konkurentsivõime: pilk 2030. aasta järgsesse aega“,[4] et anda teavet poliitiliste otsuste tegemiseks ja luua raamtingimused majanduskasvu hoogustamiseks. Teatises käsitletakse konkurentsivõimet üheksa üksteist tugevdava teguri kaudu. Nende tegurite hulka kuuluvad muu hulgas juurdepääs erakapitalile, teadusuuringud ja innovatsioon, haridus ja oskused ning ühtne turg, mis on esmatähtsad poliitikaprioriteedid reformide ja investeeringute elluviimiseks, et lahendada praegused tootlikkusega seotud probleemid ning suurendada ELi ja selle liikmesriikide pikaajalist konkurentsivõimet. Pärast kõnealust teatist esitas komisjon 14. veebruaril 2024 ühtse turu ja konkurentsivõime aruande[5]. Aruandes on üksikasjalikult kirjeldatud Euroopa ühtse turu tugevaid külgi ja probleeme ning kajastatud aasta jooksul toimunud muutusi, tuginedes eespool nimetatud üheksale konkurentsivõimet edendavale tegurile.

(4) 21. novembril 2023 võttis komisjon vastu 2024. aasta kestliku majanduskasvu analüüsi,[6] mis tähistas majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta (2024) tsükli algust. 22. märtsil 2024 kiitis Euroopa Ülemkogu analüüsi prioriteedid konkurentsivõimelise kestlikkuse nelja mõõtme raames heaks. 21. novembril 2023 võttis komisjon määruse (EL) nr 1176/2011 alusel vastu ka 2024. aasta häiremehhanismi aruande, milles ei nimetatud Leedut ühe liikmesriigina, keda võib mõjutada tasakaalustamatus või kelle puhul on oht, et teda võib mõjutada tasakaalustamatus, ja kelle olukorda tuleb põhjalikult analüüsida. Samal kuupäeval võttis komisjon vastu ka arvamuse Leedu 2024. aasta eelarvekava kohta. Komisjon võttis vastu ka soovituse euroala majanduspoliitikat käsitleva nõukogu soovituse kohta, mille nõukogu võttis vastu 12. aprillil 2024, ning ettepaneku 2024. aasta ühise tööhõivearuande kohta, milles analüüsitakse tööhõivesuuniste ja Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete rakendamist ning mille nõukogu võttis vastu 11. märtsil 2024.

(5) 30. aprillil 2024 jõustus ELi uus majanduse juhtimise raamistik. Raamistik hõlmab uut Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1466/97. See hõlmab ka muudetud määrust (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kohta ja muudetud direktiivi 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku kohta[7]. Uue raamistiku eesmärgid on valitsemissektori võla jätkusuutlikkus ning kestlik ja kaasav majanduskasv järkjärgulise konsolideerimise ning reformide ja investeeringute kaudu. Sellega edendatakse riikide isevastutust ja keskendutakse rohkem keskpikale perspektiivile koos nõuete tõhusama ja sidusama täitmise tagamisega. Iga liikmesriik peaks esitama nõukogule ja komisjonile riikliku keskpika perioodi eelarve- ja

---

4 COM(2023) 168 final.

5 COM(2024) 77 final.

6 COM(2023) 901 final.

7 Nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määrus (EL) 2024/1264, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1467/97 ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse rakendamise kiirendamise ja selgitamise kohta (ELT L, 2024/1264, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1264/oj) ja nõukogu 29. aprilli 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1265, millega muudetakse direktiivi 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta (ELT L, 2024/1265, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1265/oj).

struktuurikava. Riiklikud keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavad sisaldavad liikmesriigi eelarve-, reformi- ja investeerimiskohustusi ning hõlmavad riikliku seadusandliku tsükli pikkusest sõltuvalt nelja- või viieaastast planeerimisperioodi. Riiklikes keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikavades esitatud netokulude[8] kava peaks olema kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 nõuetega, sealhulgas nõudega hoida valitsemissektori koguvõlg usutavas langustrendis või viia see langustrendi hiljemalt kohandamisperioodi lõpuks või hoida see mõistlikul tasemel allpool 60 % SKPst ning viia valitsemissektori eelarvepuudujääk keskpika perioodi jooksul alla kontrollväärtuse 3 % SKPst ja/või hoida see allpool kõnealust kontrollväärtust. Kohandamisperioodi võib pikendada kuni kolme aasta võrra, kui liikmesriik võtab kohustuse teha asjakohased reformid ja investeeringud vastavalt määruses (EL) 2024/1263 sätestatud kriteeriumidele. Nende kavade koostamise toetamiseks esitab komisjon [21. juunil] 2024 liikmesriikidele suunised nende esitatavate kavade ja järgnevate iga-aastaste eduaruannete sisu kohta ning edastab kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 artikliga 5 neile eelarvekohanduste tehnilised suunised (vajaduse korral võrdlustrajektoorid ja tehnilise teabe). Liikmesriigid peaksid esitama oma keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava 20. septembriks 2024, välja arvatud juhul, kui liikmesriik ja komisjon lepivad kokku tähtaja pikendamises mõistliku aja võrra. Liikmesriigid peaksid tagama, et kaasatakse nende parlamendid ning vajaduse korral konsulteeritakse sõltumatute eelarveasutuste, sotsiaalpartnerite ja muude riigi sidusrühmadega.

(6) 2024. aastal jätkub majanduspoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta areng kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisega. Taaste- ja vastupidavuskavade täielik rakendamine on jätkuvalt oluline Euroopa poolaasta poliitiliste prioriteetide elluviimiseks, kuna kavad aitavad tulemuslikult käsitleda kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on viimastel aastatel esitatud asjakohastes riigipõhistes soovitustes esile toodud. 2019., 2020., 2022. ja 2023. aasta riigipõhised soovitused on jätkuvalt sama asjakohased ka taaste- ja vastupidavuskavade puhul, mida on läbi vaadatud, ajakohastatud või muudetud vastavalt määruse (EL) 2021/241 artiklitele 14, 18 ja 21.

(7) 14. mail 2021 esitas Leedu vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 1 komisjonile oma riikliku taaste- ja vastupidavuskava. Komisjon hindas määruse (EL) 2021/241 artikli 19 kohaselt taaste- ja vastupidavuskava asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust ja sidusust kooskõlas kõnealuse määruse V lisas esitatud hindamissuunistega. 28. juulil 2021 võttis nõukogu vastu Leedu taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmist käsitleva otsuse,[9] mida muudeti 9. novembril 2023 vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 18 lõikele 2, et ajakohastada tagastamatu rahalise toetuse maksimaalset summat ja lisada REPowerEU peatükk[10]. Osamaksete tegemine sõltub komisjoni otsusest, mis on tehtud vastavalt määruse

---

8 Netokulu, nagu on määratletud nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määruse (EL) 2024/1263 artiklis 2 (ELT L 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj). Netokulu – valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud i) intressikulud, ii) kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed, iii) liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga, iv) riikide kulud liidu rahastatavate programmide kaasrahastamiseks, v) töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning vi) ühekordsed ja muud ajutised meetmed.

9 Nõukogu 28. juuli 2021. aasta rakendusotsus Leedu taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmise kohta (10477/2021).

10 Nõukogu 23. novembri 2023. aasta rakendusotsus, millega muudetakse nõukogu 28. juuli 2021. aasta rakendusotsust Leedu taaste- ja vastupidavuskavale antud hinnangu heakskiitmise kohta (14637/2023).

(EL) 2021/241 artikli 24 lõikele 5 selle kohta, et Leedu on rahuldavalt täitnud nõukogu rakendusotsuses sätestatud asjaomased eesmärgid ja sihid. Rahuldav täitmine eeldab, et varem saavutatud eesmärke ja sihte ei ole tagasi pööratud.

(8) 19. juunil 2024 avaldas komisjon Leedu kohta 2024. aasta riigiaruande[11]. Selles hinnati Leedu edusamme nõukogu poolt aastatel 2019–2023 vastu võetud asjaomaste riigipõhiste soovituste järgimisel ning tehti kokkuvõte sellest, kuidas Leedu on taaste- ja vastupidavuskava rakendanud. Selle analüüsi põhjal tehti riigiaruandes kindlaks puudused seoses probleemidega, mida taaste- ja vastupidavuskavas ei käsitleta või käsitletakse ainult osaliselt, ning uute ja esilekerkivate probleemidega. Samuti hinnati Leedu edusamme Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel ning ELi peamiste tööhõive, oskuste ja vaesuse vähendamise eesmärkide ning ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisel.

(9) Eurostati kinnitatud andmete põhjal[12] suurenes Leedu valitsemissektori eelarvepuudujääk 0,6 %-lt SKPst 2022. aastal 0,8 %-le SKPst 2023. aastal, samas kui valitsemissektori võlg suurenes 38,1 %-lt SKPst 2022. aasta lõpus 38,3 %-le SKPst 2023. aasta lõpus.

(10) 12. juulil 2022 soovitas nõukogu[13] Leedul võtta meetmeid, tagamaks 2023. aastal, et riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv on kooskõlas üldiselt neutraalse eelarvepoliitikaga,[14] võttes arvesse jätkuvat ajutist ja sihipärast toetust kodumajapidamistele ja ettevõtetele, kes on energiahindade tõusu suhtes kõige haavatavamad, ja Ukrainast põgenevatele inimestele. Leedul soovitati olla valmis kohandama jooksvaid kulutusi vastavalt muutuvale olukorrale. Samuti soovitati Leedul suurendada avaliku sektori investeeringuid rohe- ja digipöördesse ning energiajulgeolekusse, võttes arvesse algatust „REPowerEU“, sealhulgas kasutades taaste- ja vastupidavusrahastut ning muid liidu vahendeid. Komisjoni hinnangul oli eelarvepoliitika[15] 2023. aastal kiire inflatsiooni tingimustes ekspansiivne (0,6 % SKPst). Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv (ilma kaalutlusõigusel põhinevate tulumeetmeteta) andis 2023. aastal eelarvepoliitikasse üldiselt neutraalse panuse –0,2 % SKPst. See hõlmab Ukrainast ümberasustatud isikutele ajutise kaitse pakkumise kulude suurenemist (0,1 % SKPst). Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv 2023. aastal oli kooskõlas nõukogu soovitusega. Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude üldiselt neutraalne panus on tingitud energiahindade tõusu tõttu leibkondade ja ettevõtete toetamiseks võetud (suunatud ja üldiste) toetusmeetmete kulude vähenemisest (0,9 protsendipunkti SKPst). Riiklikult rahastatavate esmaste jooksvate kulude kasv (ilma kaalutlusõigusel põhinevate tulumeetmeteta) on tingitud peamiselt avaliku sektori palkadest, sotsiaaltoetustest ja

11 SWD(2024) 615 final.

12 Eurostat – Euro Indicators, 22.4.2024.

13 Nõukogu 12. juuli 2022. aasta soovitus, milles käsitletakse Leedu 2022. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Leedu 2022. aasta stabiilsusprogrammi kohta (ELT C 334, 1.9.2022, lk 120).

14 Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt on Leedu keskpika perioodi potentsiaalne SKP kasv, mida kasutatakse eelarvepoliitika mõõtmiseks, 2023. aastal nominaalväärtuses 10,5 %, tuginedes kümne aasta keskmisele potentsiaalsele reaalkasvu määrale ja 2023. aasta SKP deflaatorile.

15 Eelarvepoliitika on määratletud valitsemissektori eelarvepositsiooni iga-aastase muutuse näitajana. Selle eesmärk on hinnata nii riiklikult kui ka ELi eelarvest rahastatavast eelarvepoliitikast tulenevat majanduslikku impulssi. Eelarvepoliitikat mõõdetakse i) keskpika perioodi potentsiaalse majanduskasvu ja ii) esmaste kulude (ilma kaalutlusõigusel põhinevate tulumeetmeteta) muutuse erinevusena, jättes välja COVID-19 kriisiga seotud ajutised erakorralised meetmed, kuid võttes arvesse taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatute toetuste ja muude ELi vahenditega rahastatavaid kulusid.

pensionidest. Taaste- ja vastupidavusrahastu toetustest ja muudest ELi vahenditest rahastatud kulud moodustasid 2023. aastal 1,2 % SKPst. Riiklikult rahastatavad investeeringud moodustasid 2023. aastal 3,5 % SKPst, mis tähendab võrreldes 2022. aastaga suurenemist 0,9 protsendipunkti. Leedu rahastas täiendavaid investeeringuid taaste- ja vastupidavusrahastust ning muudest ELi vahenditest. Ta rahastas avaliku sektori investeeringuid rohe- ja digipöördesse ning energiajulgeolekusse, näiteks Leedu elektrisüsteemi julgeoleku ja stabiilsuse tagamiseks nelja energiasalvestusüksuse rajamine, kusjuures neid investeeringuid rahastatakse osaliselt taaste- ja vastupidavusrahastust ning muudest ELi vahenditest.

(11) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt kasvab reaalne SKP 2024. aastal 2,0 % ja 2025. aastal 2,9 % ning THHI inflatsioon on 2024. aastal 1,9 % ja 2025. aastal 1,8 %.

(12) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt on valitsemissektori eelarvepuudujääk 2024. aastal 1,8 % SKPst, samas kui valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks 2024. aasta lõpuks tõusma 38,9 %-le. Eelarvepuudujäägi suurenemine 2024. aastal kajastab kulude suurenemist, mida tulude suurenemine täielikult ei kompenseerinud. Kulutused suurenevad pensionide ja sotsiaaltoetuste indekseerimise, suurenevate avaliku sektori palkade, valitsuse makstavate jooksvate siirete ja intressikulude tõttu. Avaliku sektori palgad suurenevad prognooside kohaselt sama kiires tempos kui erasektori palgad, et säiliks avaliku sektori konkurentsivõime tööandjana. Komisjoni prognooside kohaselt on eelarvepoliitika 2024. aastal üldjoontes ekspansiivne (–1,6 % SKPst).

(13) Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt rahastatakse 2024. aastal taaste- ja vastupidavusrahastu tagastamatust toetusest kulusid mahus 0,8 % SKPst (2023. aastal 0,3 % SKPst). Taaste- ja vastupidavusrahastu toetustest rahastatavad kulutused võimaldavad teha kvaliteetseid investeeringuid ja viia ellu tootlikkust suurendavaid reforme, ilma et see mõjutaks otseselt Leedu valitsemissektori eelarvepositsiooni ja võlga. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt rahastatakse 2024. aastal taaste- ja vastupidavusrahastu laenudest kulusid mahus 0,5 % SKPst (2023. aastal 0,0 % SKPst).

(14) 14. juulil 2023 soovitas nõukogu[16] Leedul säilitada 2024. aastal usaldusväärse eelarvepositsiooni. Liikmesriikidel paluti 2023. aasta eelarve täitmisel ja 2024. aasta eelarvekava koostamisel võtta arvesse, et komisjon teeb 2023. aasta eelarve täitmise andmete põhjal nõukogule ettepaneku algatada ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlused. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt peaks Leedu struktuurne eelarvepositsioon olema 2024. aastal –0,8 % SKPst (2023. aastal 0,1 % SKPst), st jätkuvalt lähenema riigi keskpika perioodi eelarve-eesmärgile, milleks on struktuurne eelarvepositsioon –1,0 % SKPst. See on kooskõlas nõukogu soovitusega.

(15) Nõukogu soovitas ka Leedul võtta meetmeid, et kaotada kehtivad energiatoetusmeetmed võimalikult kiiresti 2023. ja 2024. aastal. Nõukogu täpsustas, et kui uue energiahindade tõusu tõttu on vaja uusi või jätkuvaid toetusmeetmeid, tuleks Leedul tagada, et sellised toetusmeetmed on suunatud haavatavatele kodumajapidamiste ja ettevõtete kaitsmisele, on eelarve seisukohast vastuvõetava maksumusega ning säilitavad stiimulid energiasäästuks. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt peaks erakorralistest energiatoetusmeetmetest tulenev

[16] Nõukogu 14. juuli 2023. aasta soovitus, milles käsitletakse Leedu 2023. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Leedu 2023. aasta stabiilsusprogrammi kohta (ELT C 312, 1.9.2023, lk 135).

eelarve netokulu[17] olema 2023. aastal 0,3 % SKPst ning 2024. aastal alla 0,1 % SKPst ja 2025. aastal 0,0 % SKPst. Eelkõige jääb 2024. aastal kehtima kodumajapidamistele kütte ja sooja vee pealt arvutatud käibemaksu hüvitamine. Prognooside kohaselt kaotatakse erakorralised energiatoetusmeetmed 2023. ja 2024. aastal võimalikult kiiresti. See on kooskõlas nõukogu soovitusega.

(16) Lisaks soovitas nõukogu Leedul säilitada riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud ning tagada taaste- ja vastupidavusrahastust antavate toetuste ja muude ELi vahendite tulemuslik kasutuselevõtt, eelkõige rohe- ja digipöörde edendamiseks. Komisjoni 2024. aasta kevadprognoosi kohaselt peaksid riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud 2024. aastal vähenema 3,3 %-le SKPst (2023. aastal 3,5 % SKPst). See on tingitud 2023. aastal taristusse, sealhulgas kaitsesse ja julgeolekusse tehtud erakordselt suurtest investeeringutest. Riiklikult rahastatavad avaliku sektori investeeringud olid aga ajavahemikul 2019–2022 keskmiselt 2,8 % SKPst. Neid täiendavaid tegureid arvesse võttes hinnatakse, et avaliku sektori investeeringud 2024. aastal on nõukogu soovitusega kooskõlas. Samal ajal prognoositakse, et ELi vahenditest, sealhulgas taaste- ja vastupidavusrahastu toetustest, rahastatavad avaliku sektori kulud peaksid 2024. aastal suurenema 1,8 %-le SKPst (2023. aastal 1,2 % SKPst).

(17) Prognoosi koostamise ajal teada olevate poliitikameetmete põhjal ja eeldusel, et poliitikat ei muudeta, hinnatakse komisjoni 2024. aasta kevadprognoosis, et valitsemissektori eelarvepuudujääk on 2025. aastal 2,2 % SKPst. Eelarvepuudujäägi suurenemine 2025. aastal kajastab peamiselt suurenevaid sotsiaalkulutusi, mille põhjus on pensionide ja sotsiaaltoetuste indekseerimine, tulude suhe SKPsse jääb prognooside kohaselt samal ajal stabiilseks: sotsiaalmaksetest ja kaudsetest maksudest saadava tulu prognoositud suurenemist tasakaalustab äriühingu tulumaksust saadava tulu vähenemine, mille põhjus on praegu pankadelt nõutava ajutise solidaarsuspanuse järkjärguline kaotamine, ning intressitulu prognoositud vähenemine, sest valitsusel on kavas vähendada oma sularahahoiust keskpangas. Valitsemissektori võla suhe SKPsse peaks suureneva eelarvepuudujäägi tõttu suurenema 2025. aasta lõpus 41,6 %-le.

(18) Leedu maksutulu suhe SKPsse suurenes 2023. aastal, kuid on märkimisväärselt alla ELi keskmise. See piirab tervishoiule, sotsiaalkaitsele ja üldistele avalikele teenustele tehtavate riiklike kulutuste rahastamist. 2022. aastal oli omandimaksudest (mis on ühed majanduskasvu kõige vähem kahjustavad maksud) saadav tulu üksnes 0,3 % SKPst, mis on ligikaudu seitse korda väiksem kui ELi keskmine. Leedus oli kogutud kapitalimaksu suhe SKPsse alla poole ELi keskmisest ja transpordimaksud olid ühed väikseimad ELis, kusjuures Leedu on üks vähestest liikmesriikidest, kellel puudub iga-aastane automaks. Avaliku sektori kulutused sotsiaalkaitsele suurenesid 2023. aastatel, kuid on endiselt märkimisväärselt alla ELi keskmise. See on toonud kaasa sotsiaaltoetuste suhteliselt madala taseme ja piiratud katvuse, kusjuures vanaduspensionid on palgatuluga võrreldes ELi väikseimad. Kulutused üldistele avalikele teenustele on eriti väikesed, olles suhtena SKPsse alla poole ELis keskmisest. Tervishoiu ebapiisava rahastamise tõttu on rahuldamata vajadus arstiabi järele suur, eelkõige madala sissetulekuga inimeste puhul, omaosaluskulud suured ning tervishoiutöötajatele ei suudeta pakkuda konkurentsivõimelist palka ja tingimusi.

[17] Näitaja kajastab meetmete aastast eelarvekulu, milles on võetud arvesse tulusid ja kulusid ning millest on asjakohasel juhul arvatud maha energiatarnijate erakorralisele kasumile kehtestatud maksudest saadud tulud.

(19) Vastavalt määruse (EL) 2021/241 artikli 19 lõike 3 punktile b ja V lisa kriteeriumile 2.2 sisaldab taaste- ja vastupidavuskava ulatuslikke üksteist vastastikku tugevdavaid reforme ja investeeringuid, mis tuleb rakendada 2026. aastaks. Need peaksid aitama tulemuslikult lahendada kõiki probleeme või märkimisväärset osa probleemidest, mis on kindlaks tehtud asjakohastes riigipõhistes soovitustes. Järele jäänud aja jooksul on oluline kiiresti jätkata kava, sealhulgas REPowerEU peatüki tulemuslikku rakendamist, et suurendada Leedu pikaajalist konkurentsivõimet rohe- ja digipöörde kaudu, tagades samal ajal sotsiaalse õigluse. Kavast tulenevate kohustuste täitmiseks 2026. aasta augustiks on oluline, et Leedu tegeleks tekkivate viivitustega ja jätkaks reformide, eelkõige maksureformi ja investeeringute rakendamist. Jätkuvalt on oluline süstemaatiliselt kaasata kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi, sotsiaalpartnereid, kodanikuühiskonda ja muid asjaomaseid sidusrühmi, et tagada laialdane isevastutus taaste- ja vastupidavuskava eduka rakendamise eest.

(20) Osana ühtekuuluvuspoliitika fondide vahehindamisest vastavalt määruse (EL) 2021/1060 artiklile 18 peab Leedu iga programmi 2025. aasta märtsiks läbi vaatama, võttes muu hulgas arvesse 2024. aasta riigipõhistes soovitustes esile toodud probleeme, samuti riiklikku energia- ja kliimakava. Läbivaatamise tulemuste alusel eraldatakse lõplikult iga programmiga ette nähtud ELi rahastus. Kuigi Leedu on teinud edusamme ühtekuuluvuspoliitika ja Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel, on endiselt probleeme ning pealinnapiirkonna ja ülejäänud Leedu vahel püsivad märkimisväärsed piirkondlikud erinevused majandustegevuses, investeerimises ja sotsiaalsetes indikaatorites. Esmatähtis on kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmide rakendamist. Programmidega ettenähtud prioriteedid on endiselt asjakohased. Oluline on jätkata piirkondlike erinevuste vähendamist, keskendudes mahajäänud piirkondadele. Samuti tuleb jätkata hariduse (sealhulgas Euroopa lastegarantii rakendamine) ning sotsiaal- ja tervishoiuteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamist. Leedu võiks kasutada ka Euroopa strateegiliste tehnoloogiate platvormi algatust, et toetada tööstuse ümberkujundamist suure lisandväärtusega digitaalsete ja süvatehnoloogia uuenduste, aga ka puhta ja ressursitõhusa tehnoloogia, muu hulgas kaitseotstarbeliste ja kahesuguse kasutusega toodete arendamise ja tootmise kaudu.

(21) Lisaks taaste- ja vastupidavuskava ning muude ELi vahendite raames käsitletud majanduslikele ja sotsiaalsetele probleemidele seisab Leedu silmitsi veel mitme väljakutsega, mis on seotud tervishoiu- ja pensionisüsteemide, konkurentsivõime ja avalike teenustega, aga ka keskkonnaga ja ressursside majandamisega.

(22) Leedus on ennetus-, varajase diagnostika ja esmatasandi tervishoiuteenuste valik piiratud ning esmatasandi tervishoiu meeskondades puuduvad asjakohase pädevusega töötajad. Seetõttu on ennetatava ja välditava suremuse tase Leedus endiselt kõrge. Selle põhjused on puudused ennetusmeetmetes, tervishoiu sõeluuringutes ja ravi osutamises, aga ka riskikäitumine. Tervishoiukulutused on jätkuvalt ühed ELi madalamaid (2021. aastal rahastati neist vaid 68,6 % avaliku sektori vahenditest). Leedu on hakanud võtma seadusandlikke meetmeid ja tegema investeeringuid esmatasandi ja ennetava tervishoiu parandamiseks, kuid tulemused ei ole veel realiseerunud.

(23) Kuigi sotsiaaltoetused ja vanaduspensionid on viimastel aastatel keskmiselt suurenenud, on maksu- ja hüvitissüsteemi suutlikkus leevendada vaesust (20,9 % võrreldes ELi 16,5 %) ja sissetulekute ebavõrdsust (sissetulekukvintiilide suhte kordaja 6,39 võrreldes ELi 4,74) Leedus endiselt ebapiisav. Vanaduspensioni piisavus võrreldes pensionieelse sissetulekuga on halvenenud ja on endiselt kriitiliselt madal.

2022. aastal (viimased kättesaadavad andmed) moodustas eakate (65-aastaste või vanemate) mediaannetosissetulek 65 % pensionieelsest mediaannetosissetulekust,[18] mis on 15 protsendipunkti alla ELi keskmise. Lõhe pensionieelse ja -järgse mediaannetosissetuleku vahel on alates 2014. aastast suurenenud. Vanaduspensionide koguasendusmäär,[19] mis väljendab pensionide suurust osakaaluna pensionieelses brutosissetulekus, oli 2022. aastal ELi madalaim. Kuigi riiklikust sotsiaalkindlustusfondist makstav keskmine pension on märkimisväärselt suurenenud (277 eurolt 2017. aastal 539 euroni 2023. aastal), jääb see siiski allapoole vaesuspiiri (564 eurot 2023. aastal). Pensionide vähene üldine piisavus suurendab eakate vaesust. 2022. aastal oli eakate vaesusrisk üks suurimaid ELis (Leedus 39,5 % võrreldes ELi 17,3 %ga). Vaatamata viimastel aastatel tehtud edusammudele on energiaostuvõimetuse tase endiselt üks ELi kõrgemaid. Nende probleemide lahendamine aitaks ka toetada ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist kooskõlas komisjoni talituste teise etapi riigianalüüsiga, mis põhineb sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetel[20].

(24) Leedus püsivad piirkondlikud erinevused, mida süvendab negatiivne demograafiline areng. Leedus on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu osas lõhe linna- ja maapiirkondade vahel märkimisväärselt suurem ELi keskmisest (10,7 protsendipunkti võrreldes 0,4 protsendipunktiga 2022. aastal, arvutatuna elanikkonna osakaalu erinevusena). Väiksemate ja äärealade omavalitsuste jaoks on üha raskem pakkuda tõhusat juurdepääsu kvaliteetsetele tervishoiuteenustele, haridusele, sotsiaalteenustele, transpordile, energiale, veevarustusele ja muudele avalikele teenustele ning kiirendada majandusarengut. Omavalitsused ei tee koostööd, et koondada eksperditeadmisi ja investeeringuid, et avalike teenuste osutamine oleks tõhusam ja nende mõju suurem. Killustatud ja ebaühtlaselt arendatud ühistranspordisüsteem ning sisemise ühendatuse ja ühendvedude,[21] teekonna planeerimise ja muude põhiliste reisijateveoteenuste puudumine takistab juurdepääsu töökohtadele ja avalikele teenustele, eriti äärealadel ja maapiirkondades, ning see suurendab piirkondlikke erinevusi. Leedus on ELis kõige vähem arenenud ja kõige vähem kasutatav ühistranspordivõrk, kusjuures ainult 5,3 % reisijateveost toimub ühistranspordiga, sealhulgas 0,9 % rongiga. Leedul on palju võimalusi parandada oma ühistranspordisüsteemi koordineerimist nii piirkondlikul kui ka kesktasandil.

(25) Leedus on tootlikkuse kasv olnud piiratud, mille osaline põhjus on oskuste mittevastavus nõudlusele. Kolmanda taseme hariduse omandanute määr on küll üks kõrgemaid, kuid kvalifitseeritud töötajate nappus on suur takistus pikaajalistele investeeringutele 72 % Leedu ettevõtetes, samal ajal leiab ainult 47 % kõrgkooli lõpetanutest töö, mis vastab nende haridustasemele. Sotsiaalpartnerite kaasamine õppeprogrammide väljatöötamisse ja kõrgharidusprogrammide kvaliteedikontrolli on endiselt kehv. Kõrgharidusasutuste võrgustikku ei ole kohandatud üliõpilaste arvu vähenemisega ja see seisab silmitsi lisaprobleemidega, kui sel aastal jõustub uus üliõpilaste vastuvõtusüsteem. Kuigi Leedu on kavandanud mitu kõrgõppeasutuste ümberkorraldamise projekti, on vaja teha täiendavaid jõupingutusi, et suurendada kõrgharidusvõrgustiku tõhusust ja vähendada teadussüsteemis killustatust.

---

18 55–64aastaste mediaannetosissetulek.

19 Määratluse kohaselt väljendab see näitaja 65–74aastaste inimeste individuaalse mediaanbrutopensioni ja 50–59aastaste inimeste individuaalse mediaanbrutosissetuleku suhet (välja on arvatud muud sotsiaaltoetused).

20 SWD(2024) 132 final.

21 Vedu uksest ukseni, milleks kasutatakse integreeritud viisil vähemalt kahte eri transpordiliiki.

(26) Leedu jääb ELi keskmisest maha erinevate innovatsiooninäitajate poolest, nagu teadusuuringute ja innovatsiooni intensiivsus, avaliku ja erasektori partnerlused ning erasektori investeeringud teadusuuringutesse ja innovatsiooni. Avaliku sektori kulutused teadusuuringutele ja innovatsioonile moodustasid 2022. aastal 0,53 % SKPst, mis on madalaim tase alates 2007. aastast. Keerukad eeskirjad piiravad akadeemiliste ringkondade ja ettevõtjate juurdepääsu teadusuuringute ja innovatsiooni toetusmeetmetele, mida pakub avalik sektor. Erasektori investeeringud teadusuuringutesse ja innovatsiooni on viimastel aastatel seiskunud ja on kolm korda väiksemad kui ELi keskmine. Seda olukorda raskendab piiratud juurdepääs rahastamisele, mis takistab uuenduslike ettevõtete kasvu. Eelkõige puudutab see väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid, kellele on kättesaadavad piiratud alternatiivsed rahastamisallikad.

(27) Leedu majandus ja eelkõige tema tööstus kasutab materiaalseid ressursse rikkuse tootmiseks ELi keskmisega võrreldes märkimisväärselt ebatõhusamalt. Loodusvarade tootlikkus on püsinud alates 2018. aastast pidevalt alla ELi keskmise ning Leedu materjalijalajälg on suur. Leedus oli materjali ringkasutuse määr 2022. aastal kolm korda madalam ELi keskmisest (4,1 % võrreldes 11,5 %ga) ja alates 2018. aastast ei ole olukord paranenud. See tähendab, et Leedus ei taaskasutata ligikaudu 96 % kõigist materjalidest, mis osutab märkimisväärsele võimalusele parandada jäätmete killustatud sortimis- ja ringlussevõtusüsteemi ning edendada teiseste materjalide kasutamist väärtuse loomiseks. Lisaks on (pindala järgi) kolm neljandikku Leedu hoonefondist ehitatud enne 1992. aastat, mistõttu on energiatõhusus väike ning energiatarbimine ja energiaostuvõimetus suur. Loodusvarade tootlikkuse suurendamine võib vähendada sõltuvust volatiilsetest tooraineturgudest ja tootmiskulusid ning seega suurendada konkurentsivõimet tänu tõhususe suurenemisele, aidates samal ajal minimeerida negatiivset mõju keskkonnale. Samal ajal on kahel kolmandikul ELi õigusaktidega kaitstud elupaikadest ebasoodne kaitsestaatus ning ainult poolte pinnaveekogude ökoloogiline seisund on hea. Leedus on põllumajandusmaastike bioloogiline mitmekesisus märkimisväärselt vähenenud. Seda näitab põllumajandusmaa linnupopulatsiooni vähenemine peaaegu poole võrra aastatel 2000–2020. Lisaks on põllumajandussektor Leedus suuruselt teine kasvuhoonegaaside tekitaja ning alates 2005. aastast on selle heitkogused suurenenud. Kokkuvõttes oli keskkonnainvesteeringute puudujääk Leedus aastatel 2014–2020 hinnanguliselt 2,2 % SKPst, mis on tublisti üle ELi keskmise (0,8 %). Seega on veel ruumi põllumajandustavade edasiseks vastavusseviimiseks keskkonnaeesmärkidega.

(28) Arvestades euroala liikmesriikide majanduse tihedat seotust ning nende ühist panust majandus- ja rahaliidu toimimisse, soovitas nõukogu 2024. aastal euroala liikmesriikidel võtta meetmeid, sealhulgas oma taaste- ja vastupidavuskavade kaudu, et rakendada soovitust euroala majanduspoliitika kohta. Leedu puhul aitavad soovitused 1, 2, 3 ja 4 rakendada esimest, teist, kolmandat ja neljandat euroala käsitlevat soovitust,

SOOVITAB Leedul võtta 2024. ja 2025. aastal järgmisi meetmeid.

1. Esitada õigeaegselt keskpika perioodi eelarve- ja struktuurikava. Piirata kooskõlas reformitud stabiilsuse ja kasvu pakti nõuetega netokulude[22] kasvu 2025. aastal

[22] Vastavalt määruse (EL) 2024/1263 artikli 2 lõikele 2 on netokulud valitsemissektori kulud, millest on maha arvatud intressikulud, kaalutlusõigusel põhinevad tulumeetmed, liidu programmidega seotud kulud, mis kaetakse täielikult liidu vahenditest saadava tuluga, riikide kulud liidu rahastatavate

määrani, mis on kooskõlas valitsemissektori eelarvepuudujäägi hoidmisega allpool aluslepingus sätestatud kontrollväärtust 3 % SKPst ja valitsemissektori võla hoidmisega mõistlikul tasemel keskpikas perspektiivis. Rahastada piisavalt tervishoidu, sotsiaalkaitset ja üldiseid avalikke teenuseid.

2. Kõrvaldada tekkivad viivitused, et võimaldada jätkata taaste- ja vastupidavuskava, sealhulgas REPowerEU peatüki kiiret ja tulemuslikku rakendamist, tagades reformide ja investeeringute lõpuleviimise 2026. aasta augustiks. Kiirendada ühtekuuluvuspoliitika programmide rakendamist. Jätkata vahehindamise raames keskendumist kokkulepitud prioriteetidele ja võtta samal ajal arvesse võimalusi, mida pakub Euroopa strateegilise tehnoloogia platvorm konkurentsivõime parandamiseks.

3. Parandada tervisenäitajaid ja tervishoiusüsteemi vastupanuvõimet, tugevdades esmatasandi arstiabi ja laiendades ennetavat ravi. Suurendada vanaduspensionide piisavust, säilitades samal ajal pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse. Vähendada piirkondlikke erinevusi, edendades kohalike omavalitsuste vahelist koostööd avalikele teenustele, sealhulgas ühistranspordile juurdepääsu parandamisel.

4. Vähendada oskuste nõudlusele mittevastavust, parandades kõrghariduse vastavust tööturu vajadustele. Hõlbustada erasektori investeeringuid teadusuuringutesse ja innovatsiooni. Suurendada loodusvarade tootlikkust, et liikuda ringmajanduse suunas.

Brüssel,

Nõukogu nimel
eesistuja

programmide kaasrahastamiseks, töötuskindlustushüvitiste kulude tsüklilised elemendid ning ühekordsed ja muud ajutised meetmed.